

ปัญหากฎหมายความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในภาวะโควิด -19¹

เปรมจิต กันทะวงศ์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายความรุนแรงในครอบครัวที่ได้กระทำต่อเด็กในภาวะโควิด -19 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวในสถานการณ์โควิด -19 การดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กในภาวะของโรคซิมส์เคร้า อำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ระยะเวลาในการบังคับใช้อำนาจของศาลในการกำหนดมาตรการหรือวิธีบรรเทาทุกข์ และคำพิพากษาของศาลในการลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และศึกษาการเยียวยา การคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับเด็ก และปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงเสนอแนะแนวทางรวมถึงมาตรการในการคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง ซึ่งเดิมปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยนั้น มีสถิติเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี โดยเฉพาะเมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด -19 ที่ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ต้องอยู่บ้าน เพื่อป้องกันการติดเชื้อและแพร่ระบาดนั้น ทำให้ประเทศไทยมีสถิติในการกระทำความรุนแรงเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด เนื่องจากการมาอยู่รวมกันเป็นระยะเวลาหลายวัน ซึ่งโดยปกติบุคคลในครอบครัว มักจะไม่ค่อยได้อยู่ด้วยกัน ต่างคนต่างมีหน้าที่ หรือบิดา มารดา ตกงาน และในขณะเดียวกันบ้านไหนที่มีเด็ก สถานรับเลี้ยงเด็กก็ปิดทำการ ทำให้ต้องอยู่รวมกัน ประกอบกับมีปัจจัย อย่างเช่นความเครียด จากภาวะเศรษฐกิจ ขาดรายได้ ถูกเลิกจ้าง ถูกลดจ้างค่าตอบแทน

จากการศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนั้น มักจะเกิดกับเด็ก เนื่องจาก “เด็ก ” คือกลุ่มเปราะบางและเสี่ยงมากที่สุด ทั้งยังถูกละเมิดสิทธิมากที่สุด โดยบุคคลที่ทำร้ายเด็กมากที่สุด คือ พ่อแม่ ซึ่งมักจะมีทัศนคติ “ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ” และขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของเด็ก กลายเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกในสังคมไทย คนไทยมักเพิกเฉยต่อความรุนแรงในครอบครัวของคนอื่น โดยมองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องส่วนตัว นอกจากการที่มีทัศนคติว่า ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่แล้วนั้น พ่อแม่ยังขาดทักษะในการจัดการปัญหากับเด็ก อีกเหตุผลหนึ่งที่เริ่มมีการใช้ความรุนแรงต่อเด็กแต่สังคมก็ยังมองว่าสิ่งที่บิดามารดาได้กระทำลงไปต่อบุตรนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงไม่มีใครที่จะเข้าไปห้ามปราม ซึ่งกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิในการทำร้ายร่างกายเด็ก แต่ให้สิทธิบิดามารดาอบรมสั่งสอนลงโทษบุตรตามสมควรเท่านั้น

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง ปัญหากฎหมายความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็ก ในภาวะโควิด -19 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรูญเกียรติ และคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์พันธุ์เทพ วิฑิตยอนันต์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนทิชา กักคิล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ศูนย์สุโขทัย) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษา มีกฎหมายหลักทั้งหมด 5 ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และพระราชบัญญัติเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 แต่ยังมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่ระบุอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจน ใช้ดุลยพินิจมากเกินไป การทำงานทับซ้อนกัน หรือไม่สามารถระบุระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจน รวมไปถึงทัศนคติที่มีต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวว่าไม่ใช่หน้าที่ และพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่นพนักงานสอบสวน ไม่มีความรู้เพียงพอ รวมถึงวิธีปฏิบัติที่จะคุ้มครอง หรือพิทักษ์สิทธิ์แก่ใจ สำหรับผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง หรือมาตรการและวิธีการบรรเทาทุกข์ที่ศาลต้องกำหนดให้ผู้กระทำ ความรุนแรง กระทำเพื่อเป็นการได้รับโทษในสิ่งที่ตนได้กระทำไป ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอหรือ คำพิพากษาของศาลยังคงใช้ดุลยพินิจ ซึ่งบางครั้งวิธีปฏิบัติที่ลงโทษแก่ผู้กระทำ ความรุนแรงก็ไม่ได้มุ่งเน้นให้กับผู้กระทำได้มีความสำนึกผิด หรือบทลงโทษคือเสียค่าปรับ อาจจะทำให้ผู้กระทำ ความรุนแรงรู้สึกว่าการกระทำอีก ก็อาจจะเสียค่าปรับแบบเดิม จึงทำให้มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายน้อยลง และเป็นเหตุจูงใจที่จะทำให้สามารถกระทำผิดซ้ำอีก เป็นต้น

จากการศึกษาเห็นว่ายังมีบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ยังมีปัญหาเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายบางส่วนยังมีปัญหาในข้อกฎหมายและแนวทางปฏิบัติอยู่ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งปัญหาการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวกับโรคซึมเศร้า

ผู้ใดที่กระทำความผิดอาญา แล้วสามารถมีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถ รู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่เอกสารทางการแพทย์ยืนยันได้ว่า บุคคลหากไม่รู้ผิดชอบชั่วดี หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้นั้น เรียกว่า เป็นบุคคลหรือแต่ยังสามารถใช้ชีวิตประจำวัน และ และสามารถหากินในไทยได้ง่ายดาย ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ประเด็นที่สอง ปัญหาอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 121 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมี คำร้องทุกข์

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งในกรณีของการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดต่อส่วนตัว หากประสงค์ที่จะดำเนินคดี ต้องมีการร้องทุกข์ ซึ่งตามกฎหมายเด็กมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง แต่จะต้องสื่อสารได้ เข้าใจ หรือหากเด็กไม่สามารถที่จะเดินทางไปได้ด้วยตัวเอง

ผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถดำเนินการแทนได้ ซึ่งผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว กับผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็ก ก็คือ บิดา มารดา หรือ คนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน เมื่อเด็กไม่สามารถที่จะร้องทุกข์เองได้ ก็ทำให้ความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อตัวของเด็ก กลายเป็นเรื่องปกติ พ่อแม่สามารถลงโทษลูกเกินกว่าที่เด็กควรได้รับ เด็กก็ยังคงตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว เพราะไม่สามารถที่จะมีใครช่วยเหลือเด็กได้ และอนาคตเด็กก็จะกลายเป็นคนที่สะสมความรุนแรงอยู่ในตัว และเป็นคนที่ใช้ความรุนแรงต่อไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติว่า " พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ " เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบเลือนความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งในกรณีของการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดต่อส่วนตัว หากประสงค์ที่จะดำเนินคดี ต้องมีการร้องทุกข์ ซึ่งตามกฎหมายเด็กมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง แต่จะต้องสื่อสารได้ เข้าใจ หรือหากเด็กไม่สามารถที่จะเดินทางไปได้ด้วยตัวเอง ผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถดำเนินการแทนได้ ซึ่งผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

ประเด็นที่สาม ปัญหาระยะเวลาในการบังคับใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ให้แก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามมาตรา 10 “ พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจในการออกมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีแล้ว ”

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 172 “ ที่ให้อำนาจแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นผู้มีสิทธิร้องขอศาลออกคำสั่งมาตรการด้วยตนเองได้ หรือในวรรคสอง หากผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะต้องขอได้ตามวรรคหนึ่งให้ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ ฯ กระทำแทนได้ ”

มาตรา 10 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการออกมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ได้ ก็ต้องมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีแล้ว และส่งต่อไปให้ศาลเป็นคน แต่หากมองไปในมิติบทบัญญัติและวิธีดำเนินการที่ชัดเจน ซึ่งมีมาตรการดังกล่าวได้แก่ ซึ่งกฎหมายทั้งสองตัวนี้ ต้องมาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งในการออกมาตรการเป็นคำสั่งแก่ชั่วคราว เมื่อเกิดเหตุขึ้นก็จะเกิดความคลุมเครือ ไม่แน่ใจว่า หาข้อสรุปในอำนาจของการกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์นั้น เป็นหน้าที่ของใครกันแน่ หน่วยงานมีหน้าที่ซ้ำซ้อนกันหรือไม่

ส่วนของ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 172 นั้น ผู้ถูกระทำความรุนแรงสามารถร้องขอให้ศาล ฯ ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ได้ด้วยตนเอง แต่ในความที่เหมือนกันคือ ทั้งสองพระราชบัญญัตินั้น ไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนแน่นอน

ประเด็นที่สี่ปัญหาของคำพิพากษาของศาล ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

มาตรา 12 ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิด ตามมาตรา ๔ ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกผู้กระทำความผิด ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้น การกระทำอันเป็นเหตุ ให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

พระราชบัญญัติเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 172 ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิร้องขอให้ ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนมีถิ่นที่อยู่ หรือมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นออกคำสั่งกำหนดมาตรการ หรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ในกรณีที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในสภาพหรือวิธีที่จะร้องขอตามวรรคหนึ่ง ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือ องค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัวหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจะกระทำการแทนก็ได้

มาตรา 174 ในกรณีปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมีนเมา เข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง ใช้หรือครอบครองทรัพย์สินหรือกระทำการใดอันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา 4 ศาลมีอำนาจกำหนด ให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกผู้กระทำความผิดให้ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้ บทบัญญัติดังกล่าวบอกเพียงว่าให้ศาลใช้วิธีใดต่อผู้กระทำความรุนแรง ฯ แต่ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่า วิธีการเป็นแบบใดและระยะเวลาเท่าไร แต่หากเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 174 ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยห้ามเสพสุราหรือสิ่งมีนเมา เข้าใกล้ที่อยู่อาศัย หรือที่ศาลเห็นควร เป็นระยะเวลาที่พอสมควรแต่ไม่เกินกว่า 6 เดือน คือ ตาม พรบ.นี้ ศาลมีอำนาจในการสั่งอย่างชัดเจน มีการกำหนดระยะเวลาไม่เกินเท่าใด ซึ่งเคยมีคำพิพากษาในคดีที่บิดาทำร้ายร่างกายบุตรของตน จนศาลพิพากษาให้ผู้กระทำความรุนแรงไปปฏิบัติธรรม เป็นเวลา 1 เดือน คำพิพากษาไม่ได้เป็นไป ตามสัดส่วนของความผิด

และไม่สมเหตุสมผลกับสิ่งที่ทำไว้กับบุตรของตน ไม่สามารถรับรองได้เลยว่า ผู้นั้นจะไม่มีกระทำความรุนแรงซ้ำอีก ซึ่งอาจมองอีกมุมหนึ่งได้ว่า จุดประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ต้องการให้คงไว้ซึ่งครอบครัว สถานะคู่สมรส ฐานะความเป็นบิดามารดา คำนึงถึงบุตรให้มากที่สุด แต่ในบางเหตุการณ์ ไม่ได้เอื้ออำนวยให้สามารถกลับมาเป็นครอบครัวได้ และบ้านอาจจะไม่ได้ปลอดภัยสำหรับเด็กที่เคยถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ.2550 ก็ยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไข เพิ่มเติม โดยต้องนำตัวบท บทลงโทษ มาตรการต่าง ๆ นั้น นำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เนื่องจากกฎหมายของต่างประเทศนั้น มีการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กได้อย่างชัดเจน เคารพสิทธิของความเป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียม เสมอภาค และมีบทลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความรุนแรงนั้น ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก เพื่อให้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ.2550 มีความทันสมัย ครอบคลุมอำนาจ คุ้มครองสิทธิ และการบังคับใช้กฎหมายนั้น มีประสิทธิภาพ และป้องกันเด็กผู้ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำให้มีชีวิตปลอดภัย และดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็ก ในภาวะ โควิด - 19
ข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับ หลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งจิตแพทย์และนำรูปท่านไปติดไว้ที่สถานแสดงสินค้าของสถานที่สอนนั้น ๆ นักศึกษาจะได้เข้าไปใส่ไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน

2. ควรให้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการออกมาตรการหรือเหตุบรรเทาทุกข์ให้แน่นอนว่า ถ้าสมมติว่า

3.ควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่กระทำแทนเด็กที่เป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เช่น การร้องทุกข์ ซึ่งเด็กนักเรียนผู้ถูกกระทำ ไม่สามารถไปดำเนินการร้องทุกข์ได้ เนื่องจากบางครั้งผู้กระทำความรุนแรงคือ บิดามารดาของจน จึงไม่กล้าพอที่จะแก้ไขเรื่องความรุนแรงได้